

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ КОЛІСНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Мазур Олена Євгенівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту та інновацій

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(м. Одеса, Україна)

Як показує практика, найбільші складнощі зі встановленням ринкової вартості транспортного об'єкта пов'язані з особливостями ринку машин, який характеризується обмеженістю та специфічністю. В порівнянні, наприклад, з ринком нерухомості, ринок машин невинно оновлюється, тобто на заміну застарілих зразків з'являються новітні та більш досконалі. Відтак при визначенні вартості певної застарілої моделі транспортного засобу дедалі частіше неможливо знайти на ринку ідентичну модель, яку можна прийняти за базу оцінки. Водночас є інформація про аналогічні моделі, рівень схожості яких потрібно кваліфіковано співвіднести з оцінюваною моделлю та вартість яких відповідно скоригувати, щоб отримати об'єктивну кінцеву оцінку. Отже, проблема пошуку адекватної бази (баз) для оцінки та вдосконалення методики корегування її вартості є нагальною та поки що не вирішеною.

В цілому в Україні сформовані основні принципи та положення методології оціночної діяльності, розроблено відповідний інструментарій. Водночас загальносистемний характер методології та високий рівень узагальнення рекомендацій не дає змогу їх однозначно та ефективно впроваджувати у конкретних кейсах оціночної діяльності, внаслідок цього посилюється суб'єктивність оцінки.

Особливо проблематичним є оцінювання в умовах обмеженої інформації, коли спостерігається дефіцит даних щодо бази оцінки – зокрема коли ідентичного та навіть аналогічного оцінюваному транспортному засобу на внутрішньому ринку немає, а включення до дослідження об'єктів з-за кордону потребує «ювелірної» майстерності дослідника, який повинен врахувати різнофакторні розбіжності між об'єктами.

Як відомо, ринкова вартість КТЗ (його складників) – це вартість, за яку можливе відчуження КТЗ (його складників) на ринку подібного КТЗ (його складників) на дату оцінки за договором, укладеним між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу [4, п. 1.6].

У ринковій економіці вартість, як основна її системна кількісна характеристика, є стохастичною величиною, тому що набуває одне з можливих значень залежно від випадкових причин чи чинників. Згідно з принципами зміни вартості залежно від попиту та пропозиції, ринкова вартість КТЗ залежить від коливань ринкових цін на КТЗ та його складові. Оскільки автотransпортні засоби є продукцією масового виробництва та споживання, основним при оцінці їхньої вартості є порівняльний (ринковий) підхід. Він ґрунтується на порівнянні цін купівлі та продажу, що склалися в даний момент на товарних ринках автотransпортних засобів, та визначенні найбільш ймовірного значення вартості об'єкта оцінки. В основі порівняльного підходу лежить принцип заміщення, згідно з яким раціональний покупець (інвестор) не заплатить за об'єкт більше, ніж коштує найдоступніший до купівлі аналогічний об'єкт, що має таку саму корисність.

В статті [5] було здійснено оцінку ринкової вартості КТЗ на прикладі екскаватора CATERPILLAR M312. Аналіз даних «Бюлетеня автоварознавця» за 2020–2021 роки показав, що він не містить жодної інформації щодо екскаватора потрібної моделі. Тому з метою встановлення об'єктивної ринкової вартості екскаватора CATERPILLAR M312 було проведено моніторинг цін продажу зазначеної спеціальної техніки в Україні, в державах ЄС та у країні-експортері, а саме у США. Щоб встановити динаміку збільшення (зменшення) ціни продажу аналогічного транспортного засобу спеціального

призначення, було обчислено середній темп (коефіцієнт) зростання цін за період 2000–2003 роки та скориговано ціну пропозиції екскаватора. Відповідно до п. 7.35 Методики [4], середню ринкову ціну пропозиції КТЗ необхідно звести коригуванням до ціни продажу, застосовуючи відповідне співвідношення стосовно аналогічних КТЗ із довідників. Під час моніторингу цін продажу зазначеної техніки було проаналізовано ціни кількох аналогічних моделей екскаватора, ціни яких були скориговані до співставних за допомогою коефіцієнтів зростання цін. в кінці була розрахована середня ринкова ціна КТЗ як середнє арифметичне значення цінових показників, одержаних із знайдених джерел інформації. Остаточну ціну було збільшено на величину митних платежів та податків.

Проведене оцінювання ринкової вартості КТЗ спеціального призначення дало змогу отримати узагальнену схему оцінки транспортного засобу в умовах обмежених даних:

- аналіз ринку, до якого належить об'єкт оцінки;
- збір ринкової інформації про об'єкти, які можуть бути визнані аналогами відносно КТЗ, що оцінюється;
- відсів аномальних об'єктів;
- формування вибірки однорідних КТЗ, з максимально близькими параметрами;
- внесення цінових коригувань базових КТЗ (за фактором часу, за наявністю ПДВ чи митних платежів, за відмінностями у технічних параметрах чи умовах продажу, приведення ціни пропозиції до ціни продажу тощо).

Найскладнішим та найважливішим етапом стало здійснення коригувань, без чого оцінювання не може вважатися надійним та достовірним. Завжди треба враховувати, що за правилами оцінки необхідно брати «найсвіжіші» ціни на аналоги. Однак практика свідчить, що практично у всіх випадках минулу ціну аналога доводиться перерахувати у ціну станом на дату оцінки.

Як було показано в нашому дослідженні, для цього можна вивести середньорічний ціновий індекс за даними про ціни іншої моделі КТЗ, що належить до тієї ж однорідної групи. У цьому випадку ми обґрунтовано припускали, що цінова динаміка у об'єкта, що оцінюється, практично збігається з динамікою у аналогів у групі.

Також вкрай важливо відокремлювати ціни пропозиції та ціни продажу. Розрахунки ринкової вартості КТЗ на базі цін пропозицій спотворюють саме означення «ринкова вартість», в якому закладено факт здійснення угоди продажу обома сторонами і де безумовно домінуючим є покупець та його попит. Включення до аналізу ціни пропозиції завжди штучно завищує ціни, бо в такий спосіб враховуються лише інтереси продавця, який прагне продати товар дорожче.

Подальші дослідження в рамках окресленої теми ми вбачаємо у наукових обґрунтуваннях цінових корегувань залежно від значимості тих або інших параметрів для покупця та їхнього відповідного впливу на рівень цін.

Список використаної літератури

1. Большаков С. І., Россоха В. В., Волчек Р. М. Принципи об'єктивності оцінки вартості збитків, завданих власнику колісного транспортного засобу. *Економіка АПК*. 2015. № 6 С. 67–77. URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/15_06_67-76.pdf
2. Богаченко В. Н. Оценка транспортных средств / под общей ред. Я. И. Маркуса. Київ, 2007. URL: http://reshebniki-online.com/node/314132#_Точ159653189.
3. *Бюлетень автотоварознавця*. Київ, 2020–2021 рр. URL: http://ivc.in.ua/?page_id=22.
4. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів : Наказ Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України від 24.11.2003 № 142/5/2092 (у редакції наказу Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 24 липня 2009 р. № 1335/5/1159). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03#n15>.
5. Мазур О. Є, Золотарьов О. М. Оцінка ринкової вартості транспортного засобу в умовах обмеженої інформації. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Т. 21. № 1 (50). URL: [file:///C:/Users/Acer/Downloads/270414-
%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-633146-1-10-20230228.pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/270414-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-633146-1-10-20230228.pdf)